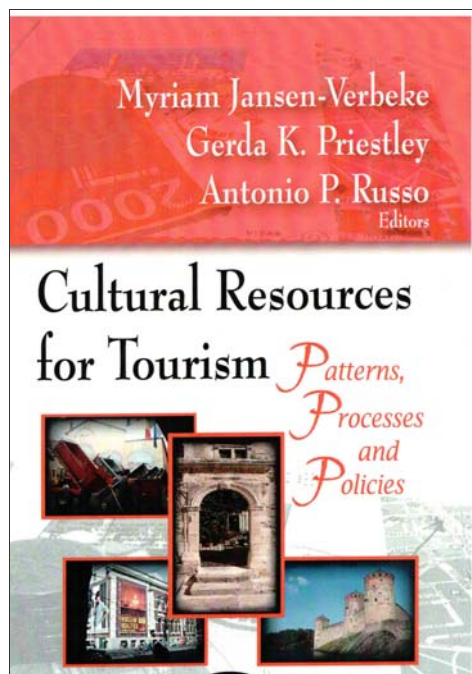

RECENZJE

Turyzm 2010, 20/1

**ZASOBY KULTUROWE W TURYSTYCE – MODELE,
PROCESY I DZIAŁANIA**
(*CULTURAL RESOURCES FOR TOURISM. PATTERNS,
PROCESSES AND POLICIES*)
M. JANSEN-VERBEKE, G.K. PRIESTLEY, A.P. RUSSO (RED.)
NOVA SCIENCE PUBLISHERS
NOWY JORK 2008, ss. 298

Recenzowane opracowanie wydane nakładem wydawnictwa Nova Science Publishers w Nowym Jorku w 2008 r. odnosi się do europejskiego projektu ESPON 1.3.3 (*The Role and Spatial Effects of Cultural Heritage and Identity*) zrealizowanego w latach 2004–2006. W ramach tego międzynarodowego projektu nakreślono m.in. europejską mapę elementów dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego). Redaktorzy omawianego opracowania – M. Jansen-Verbeke, G.K. Priestley, A.P. Russo – wskazują, że uświadomione wówczas problemy – m.in. brak odpowiednich definicji, słabość baz danych (regionalnych i lokalnych), krajowe i sektorowe różnice w rozumieniu i podejściu do kultury jako zasobu skłoniły ich do dalszych badań nad dziedzictwem kulturowym, których efekty stanowi recenzowana praca.

Opracowanie liczy 298 stron. Składa się z 15 rozdziałów ujętych w trzy grupy problemowe, z których każda opatrzona jest krótkim komentarzem redaktora sekcji. Całość poprzedza przedmowa i wstęp autorstwa X. Greffe, kończy zaś zbiorowa bibliografia, krótkie biografie naukowe autorów i indeks terminów. Praca prezentuje (w języku angielskim) stanowiska 21 badaczy z różnych krajów, natomiast zestawienie różnorodnych przykładów ma pozwolić

na zrozumienie dynamiki i skutków turystyfikacji oraz przedstawić propozycje wspólnego kierunku polityki opartej na wiedzy empirycznej.

W pierwszej sekcji zatytułowanej „Wzory przestrzenne: czynniki i skutki” (*Spatial Patterns: Factors and Consequences*) zawarto przykłady analiz rozmieszczenia zasobów dziedzictwa kulturowego, zwrócono m.in. uwagę na metodologiczne kwestie przedstawiania tych zjawisk na mapie (*mapping*), ocenę turystycznego potencjału, wzory zachowań w różnych destynacjach. Istota drugiej części zatytułowanej „Procesy – zasoby kulturowe i działania turystyczne” (*Processes: Cultural Resources and Tourism Dynamics*) tkwi w prezentacji procesów zmian wywołanych przez turystykę. Ukazano transformację zasobów kulturowych w produkty turystyczne, przedstawiono parametry i skutki tych zmian dla struktury i funkcjonowania lokalnej bądź regionalnej gospodarki i społeczności. Interesujące są zwłaszcza kwestie przemian krajobrazów kulturowych pod wpływem turystyki oraz przykłady klastrow kulturowych. W trzeciej części „Zasady planowania i zarządzania turystyką kulturową” (*Policy Issues in Cultural Tourism Planning and Management*) pokazano różne doświadczenia, zarówno przykłady dobrych praktyk, jak i błędnie prowadzonej polityki różnego szczebla. W rezultacie opracowanie jest

krytyczną analizą kompleksu wzorów, powiązań, splecionych procesami prowadzącą do zarysowania koncepcji nowoczesnej polityki.

Praca stanowi bogaty wybór studiów przypadków (w większości badań eksploracyjnych), głównie europejskich, choć zdarzają się przykłady z Izraela, Indii, Egiptu. Selekcja prezentowanych przykładów (miejsc) opiera się głównie na typie rozważanego dziedzictwa. W przypadku dziedzictwa materialnego skupiono się głównie na miejscach i miastach historycznych (Akko, Wenecja, Ghent, na pojedynczych pomnikach (zamek Olaviinlinna w Savonlinna), muzeach itp. Dziedzictwo kulturowe będące nieodłączną częścią współczesnego krajobrazu miejskiego omówiono na przykładzie czterech tradycyjnych uzdrowisk europejskich (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Spa i Abano Terme) oraz Brukseli, Barcelony, Manchesteru i Rotterdamu. Dziedzictwo niematerialne ukazano w kontekście współtworzenia np. miejskich dzielnic kultury (Kair) lub wydarzeń kulturalnych (Marcillac, Salento, Ghent) – szczególnie istotne w pokazanych przykładach stała się muzyka i taniec. Jednak największą siłę kształtowania turystyki kulturowej w Europie przypisano religii. Poświęcono temu aspektowi dwa rozdziały: jeden (IX) odnosi się do trendów turystyki religijnej w UE, drugi (IV) traktuje o dziedzictwie judaików w Hiszpanii.

Wyniki prowadzonych studiów przedstawiono w różnej skali – poziom lokalny dotyczy przykładów z Ghentu w Belgii, Starego Miasta w Akko w Izraelu, uzdrowisk – Karlovy Vary, Mariánské Lázně (Czechy), Abano Terme (Włochy), Spa (Belgia). Duże, regionalne bądź krajowe stolice reprezentują Barcelona, Manchester, Rotterdam, Bruksela i Kair. Sytuacje regionalne przedstawiono na przykładzie regionu Wenecji, Rumunii, szlaków kulturowych w Hiszpanii i Indiach oraz wschodnich krajów Unii Europejskiej.

Koncepcję recenzowanej pracy oparto na założeniu, że badania zasobów kulturowych dla turystyki wymagają interdyscyplinarnego podejścia i innowacji metodologicznych. Publikacja kładzie nacisk na dynamikę przestrzenną, prezentuje różne pomysły, doświadczenia i możliwości badawcze, m.in. wykorzystanie GPS, innowacyjnych metod analizy przestrzennej. Poszukiwania te wskazano jako szczególnie istotne dla późniejszego planowania i zarządzania turystyką.

Istota tej pracy tkwi również w fakcie, że zawiera wskazówki do lepszego zrozumienia warunków, w jakich kultura i turystyka wspólnie kreują rozwój. Pokazuje m.in., że synergia między kulturą i turystyką

powinna być różnie rozważana w zależności od rozmiaru i specyfiki obszaru, jakiego dotyczą – autorzy sami wskazują, że pomysł ten nie jest nowy, ale wiele analiz (zwłaszcza przykłady małych obszarów, które gubią wiele potencjalnych pozytywnych skutków rozwoju turystyki) dowodzi jego słuszności. Tekst zawiera wiele przykładów różnych poszukiwań i podejść, pokazuje, że turystyka kulturowa nie jest ani panaceum ani obciążeniem, a rezultat zależy m.in. od sposobu organizacji turystyki. Autorzy wskazują, że synergia między kulturą i turystyką powinna być rozważana także w zależności od stylu zarządzania turystyką. Wyraźne staje się także przesłanie, że organizacja trwałej i zrównoważonej turystyki kulturowej powinna połączyć oba – twarde i miękkie – jej wymiary.

Jak piszą redaktorzy w przedmowie, „dziedzictwo kulturowe regionów i społeczności jest obecnie ponownie odkrywane i waloryzowane jako siła napędowa (*a driving force*) w tworzeniu tożsamości kulturowej i jako źródło dynamizujące działalność kulturalną. Proces ten prowadzi zarówno do rozwoju stolic kultury z widocznymi powiązaniem terytorialnymi, jak i sprzyja tworzeniu zrównoważonych i konkurencyjnych form turystyki kulturowej”. Ambicją redakcji była praca o holistycznej naturze dotycząca procesów tworzenia, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, która da możliwość rozwijania nowych perspektyw zintegrowanego planowania regionalnego, rozumianego jako planowanie modeli (wzorów), w których wzrastająca zwartość terytorialna bazuje głównie na identyfikacji i waloryzacji dziedzictwa kulturowego. Cele te zostały z pewnością osiągnięte.

Opracowanie stanowi interesujący i inspirujący kolaż kolorowych i niepowtarzalnych krajobrazów kulturowych i przestrzeni turystycznych. Różnymi sposobami i w różnych formatach autorzy poszczególnych rozdziałów odnieśli się do współcześnie umacniającej się roli działalności kulturalnej i turystyki kulturowej dla lokalnego i regionalnego rozwoju. Książka może być z powodzeniem polecana wszystkim osobom związanym z turystyką – zarówno praktykom, zwłaszcza szczebla planowania i zarządzania, studentom i wykładowcom, jak i wszystkim zainteresowanym turystyką kulturową.

Joanna Kowalczyk-Anioł

Uniwersytet Łódzki
Instytut Geografii Miast i Turyzmu,
e-mail: jkaniol@geo.uni.lodz.pl